

Thulaganyo ya seretotumišo (sa Sepedi), pesalema (ya Bibe) le sefela sa kereke (ya Lutere)

Author: Mawatle J. Mojalefa¹ **Affiliation:**¹Department of African Languages, Faculty of Humanities, University of Pretoria, Pretoria, South Africa**Corresponding author:**Mawatle Mojalefa,
jerry.mojalefa@up.ac.za**Dates:**

Received: 21 Apr. 2024

Accepted: 20 Oct. 2024

Published: 13 Jan. 2025

How to cite this article:Mojalefa, M.J., 2025, 'Thulaganyo ya seretotumišo (sa Sepedi), pesalema (ya Bibe) le sefela sa kereke (ya Lutere)', *Verbum et Ecclesia* 46(1), a3171. <https://doi.org/10.4102/ve.v46i1.3171>**Copyright:**© 2025. The Author.
Licensee: AOSIS. This work is licensed under the Creative Commons Attribution License.

The structure of Sepedi traditional praise poem, a psalm (of the Bible) and a hymn (of Lutheran Church). Readers appear to recognise similarities in the structures of hymns, psalms, and ancient praise poems. This article examines whether the proposition is based on facts or truth. Similarity or difference will be realised by contrasting the strata of the three literary texts through the lens of the adapted narratological model. In the content of traditional praise poem, the poet uses the traditional events which are not extracted from his own source. When comparing psalm and hymnal content events, it is clear that they have similarities with traditional praise poem content. This is due to the fact that they are derived from the same source. Traditional praise poet recites the same topic of praising a chief, an animal or a thing, while a psalmist and a hymnist's topics are related to praising and praying to the Lord and not a chief or a thing. In this manner, a psalmist and a hymnist agree on their structure of the topics, while a traditional praise poet differs with them. A traditional poet praise ancestors and people by paying tribute at the graveyard, whereas a psalmist or hymnist prays to God by giving sacrifices and prayers in church. This helps us understand the differences in how a hymnist, psalmist, and traditional praise poet express reverence to their God or ancestors.

Intradisciplinary and/or interdisciplinary implications: This article seeks to examine two fields of study: African literary works and Biblical Study. It draws from scholars of Sepedi traditional praise poetry and sacred songs to re-read the Old Testament texts, in particular Psalms of David focusing on 2 Samuel 22:2-3 and hymnal song taken from *Difela tša Kereke*, 'A re godišeng Morena' by Paul Gerhardt.

Keywords: praise poem; psalm; hymn; content; plot; style; adapted narratological model; comparison.

Matseno

Le ge go ya ka ponagalo ya bobadi, le ge e ka ba bosekaseki, go itaetša o ka re peakanyo ya seretotumišo, pesalema le sefela e gata ka mošito o tee, nyakišišo ye e yo fatišiša ge e ba go na le phapano goba kwano ge dikgopolo tšeo di bapetšwa. Ke ka tsela yeo phatīšišo ye e ikemišeditšego go fatolla le go hlaramolla bothata bjo ka medu go leka go hwetša kgwekgwe ya taba ye ka botlalo ka mokgwa wa taetšonyakišišo. Eupša pele ga nyakišišo ye bjalo, go tlo swanelwa go hlaloša dikgopolo tše: seretotumišo, pesalema le sefela, gore re tle re kgone go lemoga phapano goba kwano magareng ga tšona. Dikgopolo tše ga di yo hlalošwa ka botlalo ka lebaka la gore basekaseki ba peleng ba šetše ba ngwadile ka tšona le gore boahlamo bja nyakišišo ye bo ka se amogege ditaba tšeo ka moka ka botlalo

Seretotumišo

Go ya ka tlhalošo ya dingwalo, seretotumišo se bolela tlhagišo ya kgopolo ye e tseneletšego ya go lebana le maikutlo ao a hlalošwago ka polelo ye e hlokotšwego, e beakantšwego le go rulaganywa ka metara (polelo ya moreti) wo o tswakilwego ka thulaganyo ya medumo (gantši, mo polelong ya Sepedi), ye e kwanago ya mantšu. Ka fao, tlhalošo ya rena mo e ya go akaretša tlhagišo ya diponagalo tše di rilego tša seretotumišo, gammogo le tšweletšo ya dikgopolo tša go ikemela go hlokometšwe sebopego sa seretotumišo le dikgopolo (polelo ye e kgethilwego) tša moreti.

Ge Van Warmelo (1937:192) a ngwala ka metara (thulaganyo ya polelo ya moreti) wa seretotumišo sa Sepedi, o e amanya le boreti bja Lekgothoane ka go re, 'the author is a greater reciter of direto and has composed many praise-poems of various people from time to time'. Mosekaseki yo o

Read online:

Scan this QR code with your smart phone or mobile device to read online.

tumiša Lekgothoane ka gobane seretotumišo ke mohuta wo bohlokwahlokwa wa direkto mo polelong ya Sepedi gammogo le mo dingwalong tša mohuta wo tša Afrika. Taba yeo e thekgwa gape le ke Mutswairo (1980:186) gammogo le Finnegan (1970:119) ge ba re kgopolo yeo e lebane le *rites of passage*. Kgopolo yeo e tlišwa gape ke Serudu (1990:7–8) ge a re bohlokwa bja seretotumišo bo lebane le go tumiša le go godiša gape le go leboga le go anega mediro ya seretwa gore maikutlo a sona a tle a bonagale gabotse:

Go ka akaretšwa kgopolo ya seretotumišo ka go re sereto sa mohuta wo se na le temanatheto e tee, le ge e le gore ba bangwe ba bareti ba ka rulaganya ditemanatheto go ba tše pedi goba go feta fao; fela ka setlwaedi sereto sa mohuta wo ga se na ditemanatheto. Tshwano ya ditemanatheto tša mohuta wo e lebane le gore:

Palo ya methalotheto ka moka ya theto e a lekana.

Patrone ya morumokwano wa ditematheto ke ye e rilego.

Bjale re yo lekola se pesalema le sefela di lego sona. Re thoma ka pesalema.

Pesalema

Go ya ka,¹ lereo le pesalema le tšwa go lentšu la Segerike ‘psalmos’ le le bolelago koša ya go opelwa ka seletšo sa harepa, leo mo tlhologong le gona le bolelago ka go bapala seletšo sa harepa. Go tšwela pele, go ya ka *theworshipinitiative.com/blog-posts/singing-psalms-hymns-and-spiritual-songs*, pesalema e hlalošwa go ba kgopolo ya go lebana le sefela goba koša ya go reta Modimo; gomme dipesalema di hwetšwa mo Pukung ya Dipesalema gomme di dirišwa ke Bakriste le Bajuta go tumiša Modimo. Ka go realo puku ye ya kgoboketšo ya ditemana tša sedumedi, tša go opelwa, le go reta Modimo, e ngwaletšwe go gatelela go tumiša Modimo ke Bakriste le Bajuta.

Go ya ka,² sengwalo bjalo ka puku, se arotšwe ka dikarolo tše tlhano, mme karolo ye nngwe le ye nngwe e felela ka se se bitšwago ‘doxology’ goba se se hlathollwago go ba sefela sa ditumišo. Go na le mehuta ya go fapafapana ya dipesalema, go akaretšwa difela goba dikoša tša go tumiša Modimo, tša setšhaba goba tšeo go tšona go tswakilwego le ka dilo tša motho o tee, gammogo le dipesalema tša ka mošate le tša ditebogo go motho o tee goba dikoša tša go thewa godimo ga kgohlano.

Re ka akaretša ka go bolela gore pesalema go ka thwe ke thapelo ka gobane bontši bja tšona ke dithapelo. Dafita o dirišitše dipesalema, mohlala, tša go swana le Psalm 25:11 le temana ya 4 fao a rapelago Modimo thwi. O diriša dipesalema go ithapelela dibeng tša gagwe gore Modimo a mo swarele go tšona. Mopesalema gape o hlaloša semelo sa Modimo ka kgopolo ya pesalema.

Re ruma ka go re bontši bja dipesalema – dipesalema tša go kaaka tše 73 – di ngwadilwe ke Dafita. Pesalema, le ge

1. See <https://en.m.wikipedia.org>.

2. See <https://en.m.wikipedia.org>.

thulaganyo ya yona e nyakile go swana le ya seretotumišo, go na le phapano ka gobane bontši bja dipesalema bo tumiša Modimo thwi. Le ge go le bjalo, bogolo bja thulaganyo ya diteng bo a kwana.

Bjale go latela kgopolo ya mafelelo ya go hlaloša sefela.

Sefela

Lentšu la sefela lona le tswalwa go tšwa polelong ya Segerike, e lego ‘hymnos’, e lego koša ya go tumiša badimo goba bagale. Lehono Bakriste ba diriša kgopolo yeo go tumiša Kriste, go ya ka fao e hlalošwago ke Testamente ye Mpsa le dingwalo tše dingwe tša Sekriste.

Sefela ke koša ya sedumedi ya Bakriste ya go tumiša Kriste. Gomme kgoboketšo ya dikoša tša mohuta wo, e bitšwa difela. Gantši difela di opelwa ke sehlopha sa Bakriste go tumiša Kriste ka kerekeng. Ka nako di opelwa ke dikhwaere tša kereke.³

Sefela se lebane le go bolela thwi le go reta le go opelela Morena, le go bontšha maatla a Gagwe. Difela di rwele molaetša wa Modimo. Di re gopotša letago la Modimo le go thulana le maatla a sebe. Difela di theilwe ka ditemana tše di rilego tša go bopša ka methalotheto ya go rulaganya ka morumokwano. Di bohlokwa mo ditirelong tša kereke. Ka tsela yeo, go gatelelwa gore sefela ke koša ya go tumiša le go reta Modimo.

Re ka ruma ka go hlopha sefela bjalo ka koša ya go ba le molodi, ka gobane ke mohuta wa koša ya go swantšhwa le go tumiša le go reta Modimo. Sefela se ngwaletšwe go tumiša, go reta le go rapela Modimo. Ke ka fao go gatelelwago gore sefela ke koša ya go reta le go tumiša bonatla bja Yogodimodimo.

Bjale go yo hlokomelwa thulaganyo ya sebopego sa seretotumišo (sa Sepedi), pesalema (ya Bibe) le sefela go tšwa *Difeleng tša Kereke* ya Lutere. Re thoma ka tsopolo ya seretotumišo.

Seretotumišo (sa Sepedi), ‘Sejamohlana’

Ge a reta seretotumišo sa bogologolo sa Sepedi sa go bitšwa ‘Sejamohlana’, Maduane (1996:31) methalading ya mathomo ye šupa, o fo re:

Kgomo a tsha!

E gangwa ke mang?

E gangwa ke nna Sejamohlana

Sejamohlana, Matuba a se ntšhitše morotong,

Segoboga se gobogile:

Mahlagaretši sephuphuradithotse kgapeng!

Segoboga se lomeleditše botšha thupantlong;

3. See <https://en.m.wikipedia.org>.

Pesalema ya Dafita, Bibe 'Taba ye botse', (2000): 'Morena ke setšhabelo sa ka'

Dafita, morwa wa Isai, Kgoši ya Israele, o tsebe ka tlhamo ya dipesalema tša Israele'. O hlamilile dipesalema tša go kaaka tše 73. Bjale go tsopolwa pesalema e tee go tšwa go Samuel, (2 Sm 22:2–3).⁴ Ge Morena a phološitše Dafita go Saulo le manabeng a gagwe ka moka, Dafita o mo opelela pesalema (kopelo) ye e latelago ka mo tlase, gomme re tsopola fela ditemana tše pedi tša mathomo, e lego:

2 Morena ke setšhabelo sa ka,

Ke sebo sa ka le Mophološi wa ka.

3 Ke Modimo wa ka le botšhabelo

bjo ke tšhabelago go bjona.

Ke kotse ya ka, ebile ke montlhabanedi.

Ke bokhuto bja ka,

ke yena botšhabelo bja ka

le Mophološi wa ka,

o mphološa dintweng.

Sefela sa go tšwa pukung ya Difela tša Kereke (1960), 'A re godišeng Morena'

Go tšwa go *Difela tša Kereke* (1958:14) re tsopola temana e tee fela ya bobedi ya sefela sa 'A re godišeng Morena', sa go ngwalwa ke Paul Gerhardt:

Lehu, dibe le tahlego

A di lewe ke tshenyego,

Rena re ba polokego,

Re homotšwa mo dillong.

Bjale go tloga mo, phatišišo e yo tsoma phapano le ge e ka ba kwano ye e ka bago gona magareng ga dingwalo tše: seretotumišo, pesalema le sefela, ka go latela tshekatsheko ya naratholotši ye e fetotšwego le go beakanywa lefsa, fao go nepišwago matlalo a mararo ('strata') a sengwalo, e lego diteng (le sererwa), thulaganyo (le moko wa ditaba) gammogo le mongwalelo (le maikutlo/khuduego).

Ge a tsinkela mokgwa wo wa nyakišišo ya naratholotši ye e fetošitšwego, Mampuru (2015:33) o hlaloša kgopolo ye ka go fapana le ka fao borateori ba peleng ba e hlalošitšego ka gona. Naratholotši yeo yena o e bitša '*adapted narratology model*'; ke go re naratholotši ye e fetošitšwego yeo mo nyakišišong ye e tlogo bitšwa taetšonyakišišo bjalo ka ge e dirišitšwe ke Kgoro ya Maleme a Seafrika ya Yunibesithi ya Pretoria, ge go sekasekwa sebopego sa sengwalo (Mampuru 2015). Mo tlhalošong ya naratholotši ye, go hlalošwa sebopego sa sengwalo go ya ka matlalo a mararo a sengwalo, e lego diteng, thulaganyo le mongwalelo. Ka go hlaloša matlalo a a sengwalo, go tla kgona go nepišwa thulaganyo ya sebopego sa seretotumišo sa Sepedi ('Sejamohlana), pesalema (ya Bibe), 'Morena ke setšhabelo sa ka' le sefela sa kereke sa go tšwa pukung ya *Difela tša Kereke* (1960), e lego 'A re godišeng Morena'.

4. See <https://en.m.wikipedia.org>.

Teori ye e bohlokwa kudu ge go sekasekwa sebopego sa seretotumišo, pesalema le sefela go ya ka tsopolo ya dingwalo tše tša ka godimo. Le ge go le bjalo, matlalo ('strata') ao a sengwalo (diteng, thulaganyo le mongwalelo) a ka se hlalošwe ka botlalo ka gobane a šetše a hlalošitšwe ka botlalo ke borateori ba peleng. Go yo tsopolwa dintlha tše bohlokwa fela tše di nyalelanego le go hlalošwa ga seretotumišo, pesalema le sefela gore go tle go lemogwe phapano goba kwano magareng ga dikgopolo tše.

Ge go hlalošwa letlalo la diteng, go thwe ke ditiragalo tše di hwetšwago ge sengwalo se tlo ngwalwa (Groenewald 1993:8). Ditiragalo tše di a latelana, gomme tatelano yeo e bohlokwa mo peakanyong ya tšona (Strachan 1988:6). Mongwadi o ikgethela ditiragalo tše tša histori ge a ngwala sengwalo sa gagwe (Jooste 1983:1–20). Ke ka fao go thwego ditiragalo ke motheo wa sengwalo (seretotumišo, pesalema le sefela). Ditaba tše mongwadi a ngwalago ka tšona ga se gore ke tša therešo, eupša ka tšona batho ba kgona go ipona le go beakanya maphelo a bona. Ke ka fao go thwego sengwalo ke seipone seo ka sona babadi ba ka kgonago go beakanya le go kwešiša maphelo a bona (Mampuru 2015). Ditiragalo tše tša diteng di kgokaganywa ke sererwa ('topic').

Ge a hlaloša sererwa, Marggraff (1994:61) o re ke kgopolo ye bohlokwa ye mmadi a fihlilego magomong a mafelelofelelo ao a ka se sa kgonago go akaretša go iša pele ditaba tše a ratago go di akaretša (Mampuru 2015). Groenewald (1993:8) o no akaretša ka go re mongwadi o ngwala ka sererwa go bontšha bohlokwa bja sona (Mampuru 2015):

- sererwa se kgokaganya ditiragalo; se laola ditiragalo; se laola tikologo (nako le lefelo)
- mongwadi o phetha moo ditaba di thomago gona le moo di felelago gona
- sephetho seo se laolwa ke sererwa; le gore
- sererwa se lemoša mmadi ditiragalokgolo le moanegwamogolo.

Go ka akaretšwa ka go re sererwa se bohlokwa ka gobane se kgethela mongwadi ditiragalo (tša seretotumišo, pesalema le sefela) tše a swanetšego go ngwala ka tšona.

Ka letlalo la thulaganyo, go bolelwa ka peakanyo ya motheo yeo dielemente/dikarolwana tša diteng/histori di rulaganywago ka yona. Letlalo la thulaganyo lona ga la rulaganywa godimo ga tlhago ya ditlabakelo tša diteng/histori, eupša le rulagantšwe ka lefsa ka tšona ditlabakelo tše tša diteng, gomme bjale le bitšwa thulaganyo. Ke go re fa mongwadi o diriša tsela ya go rulaganya ditiragalo tša diteng go nepiša morero/maikemišetšo wa gagwe wo a ratago go o tšweletša go mmadi wa gagwe (Strachan 1988:10; Mampuru 2015). Ge a kgonthiša ditaba tše, Jooste (1983:41–47) o bolela gore mo peakanyong ya ditiragalo tša *fabel* (diteng) go tšweletšwa *verhaal* (thulaganyo) yeo e rotošwago ka tsela ya diphepetšo tše pedi, e lego *seleksie* (kgetho) le *organisasie* (thulaganyo). Ka ge ditiragalo tše di beakanywa ka wona mokgwa woo mo go thulaganyo, ga go be bonolo go mongwadi go ngwala ka ditiragalo ka moka tša diteng/

histori, go ya ka fao a di hweditšego di le ka gona. Ke ka fao a ikgethelago fela tše a bonago di tlo mo thuša go bopa sengwalo sa gagwe. Godimo ga moo mongwadi a ka oketša ka ditiragalo tše dingwe tšeo a bonago di nyalelana le tšeo, go hlama kanegelo ya gagwe (Mampuru 2015).

Mo go thulaganyo go rulaganywa ditiragalo ka tsela ya dithekniki (thekniki ke tselana ye mongwadi a e dirišago go tšweletša molaetša/moko wa ditaba wa gagwe) tša go swana le poeletšo le papetšo, fao mongwadi a hlohlwago ka go kgatha tema ka tsela ya, mohlala, go swantšha dilo ka tsela ya papetšo le poeletšo goba bjalo.

Mongwalelo ke polelo yeo mongwadi a tšweletšago boteng bja dikgopolo tša gagwe (Olson 2011:45). Mmadi o lemoga mongwalelo ge mongwadi a diriša polelo. Ke ka fao go thwego mmadi o lemoga mongwalelo ka medumo ya polelo (le ge e le segalo), mantšu le mafoko a polelo (Groenewald 1993:5). Dikarolwana tšeo tša polelo di bohlokwa ge go sekasekwa mongwalelo, ka gobane ye nngwe le ye nngwe ya tšona e na le mohola wo e o dirago ge mongwadi a ngwala sengwalo. Ke ka tšona phišegelo ya mongwadi e tšwetšwago pele. Ka khuduego/maikutlo mongwadi o tswalanya mmadi le tebanyo ya gagwe yeo e lego moko wa ditaba. Ka go realo, polelo ke yona e tšwetšwago khuduego pele.

Go akaretšwa ka go bolela gore gape ka polelo mmadi o lemoga maikutlo/khuduego a mongwadi. Ka go realo maikutlo a mongwadi a bohlokwa ge go sekasekwa sengwalo. Mongwadi o gwaletša goba o gokagoketša mmadi ka mongwalelo (tirišo ya polelo ya maikutlo). Taba yeo e bolela gore moya wa sengwalo le wona o na le maatlakgogedi. Mošomo wo mogolo wo mongwadi a lebanego le wona ga se wa go beakanya dikgopolo tša gagwe fela, eupša gape go bohlokwa gore a bontšhe maemo a gagwe mabapi le taba yeo a ngwalago ka yona (Mampuru 2015).

Thumokakaretšo ya taetšonyakišišo ye, malebana le dikgopolo tša go hlalošwa ka mo godimo, e bolela gore ge go yo sekasekwa seretotumišo, pesalema le sefela go yo dirišwa matlalo ('strata') ao a mararo a sengwalo: diteng, thulaganyo le mongwalelo. Dintlha tše bohlokwa tše di yogo dirišwa go hlaramolla tshekatsheko ya seretotumišo, pesalema le sefela ke sererwa (diteng), moko wa ditaba/molaetša (thulaganyo) le maikutlo/khuduego (mongwalelo) go nepiša dingwalo tšeo.

Bjale ge dingwalo tše, seretotumišo, pesalema le sefela di yo sekasekwa, go tlo latelwa lenaneo le:

- Tlhalošo ya sebopego sa seretotumišo, pesalema le sefela
- Diteng le sererwa
- Thulaganyo le moko wa ditaba le
- Mongwalelo le maikutlo.

Pele go lekolwa tshekatsheko ye bjalo, go tlo latelwa tlhalošo ya peakanyoditeng ya 'Sejamohlana' fela ka gobane mohuta wo wa seretotumišo o na le go tswakanywa le mehuta ye mengwe ya diretotumišo tša sebjalebja.

Peakanyoditeng ya seretotumišo sa 'Sejamohlana'

Ka peakanyoditeng go bolelwa ka sebopego sa ka gare, e lego dikgopolo tša moretatumišo. Mo go gatelelwa gore ditiragalo tša ka gare tša seretotumišo sa Sepedi di theilwe godimo ga bophelo bja setšo. Pele ga bophelo bja dinako tša sebjalebja, setšo le ditumelo e be e le selo se tee – kgeswa le šago. Bophelo bo be bo theilwe godimo ga ditumelo. Ditlhalošo di be di theilwe godimo ga medumo ya polelo, e lego ditumanoši, dikatumanoši, ditumammogo, pitšo ya mantšu le segalo sa ona (Mampuru 2015).

Ka fao ge go hlalošwa peakanyoditeng ya seretotumišo sa setšo/bogologolo, go bolelwa ka ga sereto se se tšweleditšwego pele se ngwalwa. Diretotumišo tša setšo ke tša setšhaba, e sego tša motho yo a rilego – bangwadi ba tšona ke setšhaba ka bosona, go fapana le baretatumišo ba lehono, bao ba fetogago bangwadi. Diretotumišo tša setšo di lebane le ditiragalo tša bogologolo.

Go bohlokwa go lemoga gore moreromogolo wa diretotumišo o lebane le (1) go tumiša le (2) go godiša, ga ešita le (3) go leboga le (4) go anega mediro ya motho le ge e le phoofolo goba selo gore maikutlo a gagwe a tle a bonagale le go tšwelela pepeneng (Mampuru 2015).

Peakanyo ya ditiragalo tše tša diteng tša seretotumišo se sa setšo, e nepiša dikgopolo ka tsela ya go hlokega ga ditemana - ditemana di lemogwa ka dikgopolo tše di bopago ditemana tša sereto. Go ka thwe ditemanatheto di theilwe godimo ga kelelothalo – kelelothalo ke mo sešura se hlokegago gona. Ge go balwa (mo go 'Sejamohlana'):

E gangwa ke nna Sejamohlana

Sejamohlana, Matuba a se ntšhitše morotong,

go lemogwa kelelothalo.

Gape mo go seretotumišo go ba le poeletšo bjalo ka:

E gangwa ke

E gangwa ke

Gape go tlo lemogwa gore go boeletšwa mantšu, dikarolo tša mantšu, dikafoko, mafoko, bjalobjalo (Mampuru 2015). Godimo ga moo seretotumišo se diriša maina go feta madiri. Mainagokwa a a tšwelelago seretotumišong se ke Sejamohlana, sephuphuradithotse le thupantlo) gomme gape go na le mainatheto (Sejamohlana e ka ba leinatheto le leinaina) a a dirišwago bjalo ka ponagalo ye e tšwelelago ka magetla.

Go tloga mo bjale re yo latela lenaneo lela la tshekatsheko la go bolelwa ka godimo. Re thoma ka tsinkelo ya tlhalošo ya sebopego sa seretotumišo sa 'Sejamohlana'.

Tlhalošo ya sebopego sa seretotumišo sa 'Sejamohlana'

Tlhalošo ya sebopego sa seretotumišo ga e fapane le peakanyo ya ditiragalo tša diteng go ya ka fao e boletšwego ka godimo.

Ka tsela yeo, mo go yo akaretšwa ditiragalo tšeo ka boripana gore di tle di kwešišege gabonolo ge di yo lebanywa le go fatišišwa ka thulaganyo ya taetšonyakišišo ye.

Ge go hlalošwa peakanyoditeng ya seretotumišo sa setšo/bogologolo, go gateletšwe gore sereto se se tšweleditšwe pele se ngwalwa. Direditumišo tša setšo ke tša setšhaba, e sego tša motho yo a rilego – bangwadi ba tšona ke setšhaba ka bosona. Direto tša setšo di lebane le ditiragalo tša bogologolo. Gomme go na le tlhagišo ya diponagalo tše di rilego tša seretotumišo, gammogo le tšweletšo ya dikgopolo tša go ikemela go hlokometšwe tlhalošo ya seretotumišo le dikgopolo (polelo ye e kgethilwego) tša moreti.

Diteng le sererwa sa seretotumišo sa 'Sejamohlana'

Ge a rulaganya ditaba tše tša diteng tša 'Sejamohlana' mongwadi, Maduane, sererwa se mo kgethetše fela ditiragalo tše di mo gapeletšago go mo thuša go bopa sengwalo sa gagwe sa seretotumišo se. Ditiragalo tšeo ke: go ntšha moroto, go goboga ga segoboga, go phuphura dithotse le go lometša botšha. Ke ditiragalo tše di theilego setsopolwa se sa methaladi ye šupa ya seretotumišo se sa 'Sejamohlana'. Le ge go sa bonagale ditiragalokoketšo setsopolweng se, sa seretotumišo, fela mongwadi a ka no oketša godimo ga moo ka ditiragalo tše dingwe tšeo a bonago di nyalelana le tšeo, tša go kgethwa ke sererwa go hlama kanegelothe totumišo ye bjalo ya gagwe.

Thulaganyo le moko wa ditaba wa 'Sejamohlana'

Ge go lekolwa thulaganyo ya 'Sejamohlana' go tlo bonwa ge tshwano ya ditemanatheto e bopilwe ka thulaganyo ya ditemanatheto tše di tšweletšwago ka dikgopolo, e sego ditemanatheto, ka gobane ditemana di rulagantšwe ka tsela ya mogobegobe wa methalotheto ye e lebane le go fapana ga botelele bja methalotheto ye e tlwaelegilego, gagolo direotong tša sebjalebja. Ka go realo go ka thwe go godišwa mogale yo, ka go tšweletša molaetša wa seretotumišo se, e lego bonatla, borena le botšhethekgwa bja gagwe.

Ke ka fao go ka thwego nepokgolo ya go ngwala seretotumišo se sa 'Sejamohlana' ke fela go reta ka go tumiša bonatla le bogale bja Sejamohlana; o obamelwa ke bohle: 'Ke mahlagetša sephuphuradithotse ka kgapeng', go godišwa go tsebega ga gagwe, e lego maemo a Sejamohlana setšhabeng: 'Ke wa moroto wa Matuba – Matuba a se ntšhitše morotong', go lebogwa (bokgoni bja go itheta): 'Kgomo a tsha! E gangwa ke mang?', gape go anegwa mediro ya gagwe: (mediro ya bonatla le bogale setšhabeng le bathong): '... sephuphuradithotse kgapeng'.

Ge go balwa seretotumišo se ka tsinkelo ye kgolo mabapi le thulaganyo ya sona, go tlo lemogwa gore sereto se se beakantšwe ka temanatheto e tee fela ya mogobegobe. Gape ge go hlokomedišišwa thulaganyo ya seretotumišo se sa 'Sejamohlana' leboelele, go lemogwa gore sona se fapana le direkto tša sebjalebja ka gobane ga sa bopša ka thulaganyo ya direkto tša khuetšo ya Bodikela, fao go tšweletšwago thulaganyo ya ditemanatheto, morumokwano, bjalo bja.

Go iša pele go lemogwa gape gore moreti, Maduane, wa seretotumišo se sa 'Sejamohlana' o diriša madiri (a a selelago) go tliša tabakgolo, e lego moko wa ditaba wa seretotumišo se, woo o lebanego le bonatla, bogolo, borena le go tuma ga mogale yo wa kgobe, Sejamohlana, e lego: tsha, gangwa, ntšhitše, gobogile, phuphura le lomeletša. Ka madiri a, o kgona go tšweletša tebanyo/molaetša ya gagwe ya go rotoša moko wa ditaba ka tsela ya tirišo ye bjalo ya madiri ao a ipopilego senamelwa sa go rwala molaetša go o iša go mmadi.

Go ka dio rungwa ka go re seretotumišo sa setšo, 'Sejamohlana' se rulagantšwe gape ka mošito/morethetho (mainagokwa: Sejamohlana, sephuphuradithotse le thupantlo) go fokotša lebelo la methalotheto yeo, wo o tšwetšago pele go nanya ge go balwa.

Mongwalelo le maikutlo a seretotumišo sa 'Sejamohlana'

Re gatelela gape gore setotumišo, go swana le se sa 'Sejamohlana', se lebane le go tumiša le go godiša, ga ešita le go leboga le go anega mediro ya motho le ge e le phoofolo goba selo ka go nepiša maikutlo/khuduego a seretwa gore a tle a bonagale gabotse. Mo go gatelelwa kgopolo ya maikutlo. Ka gona mo thulaganyong ya mongwalelo wa seretotumišo, go tšweletšwa kgopolo ya khuduego. Bjale go yo hlokomelwa go tumiša, go godiša, go leboga le go anega mediro ya motho gore maikutlo a gagwe a tle a lemogege gabonolo ge go lebeletšwe 'Sejamohlana'.

Mohlala, ge a rulaganya thaetlele ya seretotumišo se, Maduane o re ke 'Sejamohlana'. Mohlana ke kobo ya go šireletša lesea goba peleša (ya phoofolo) ka mpeng/popelong ya mmagolona. Ge lesea le belegwa go tšwa le mohlana woo. Mohlana woo o fetoga sejo sa Sejamohlana. Motho o ipotšiša gore ke motho yo mobjang wa go ja dijo tša mohuta woo? Go hlaloša taba ka tsela yeo, go na le maikutlo a a rilego a go lebana le go belekega/selekišega, go hloka lešoko, go se kgathale, bjalo bja, ga ešita le gona go bontšha bogale le bonatla ka tiro ye bjalo – ga a boife selo – o ja le tše di sa lewego. Motho wa mohuta woo, ke yo bogale ka gobane ga a šie selo – ke tšhethekgwa: o dira ditiragalo tša go se tlwaelege – go ja mohlana. Ka tsela yeo khuduego ye e tšweletšwago seretotumišong se, ke ya poifo (o a boifiša) le gona o bogale; ke go re Sejamohlana o a tšhabega le go boifiša ka lebaka la mediro ya gagwe ya boganka.

Re bone sebopego sa seretotumišo sa Sepedi ka godimo, bjale go latela sebopego sa pesalema ya Dafita, 'Morena ke setšhabelo sa ka'. Pesalema ye go yona go tlišwa kgopolo ya go phološwa ga Dafita go Saulo le manaba a gagwe ka moka.

Tlhalošo ya kgopolo ya pesalema ya Dafita: 'Morena ke setšhabelo sa ka'

Pesalema e lebane le sefela goba koša ya go reta Modimo. Ke thapelo ka gobane bontši bja tšona ke dithapelo. Go gatelelwa gore Dafita ke mongwadi wa go tsebega wa dipesalema tša Bible. O ngwadile dipesalema tše e ka bago tše 73 tšeo go

tšona go lego ye go bolelwago ka yona mo taetšonyakišišong ye, e lego ya 'Morena ke setšhabelo sa ka'. Go na le mehuta ya go fapafapana ya dipesalema, go akaretšwa difela goba dikoša tša go tumiša, go swana le 'Morena ke setšhabelo sa ka'; le tša setšhaba goba tšeo go tšona go tswakilwego le ka dillo tša motho o tee, gape go na le dipesalema tša ka mošate (Dafita ke kgoši ya Israele, ka fao pesalema ya 'Morena ke setšhabelo sa ka' ke ya ka mošate), gammogo le ditebogo go motho o tee (go Modimo, e sego badimo) goba dikoša tša go thewa godimo ga kgohlano (Dafita o thulana le Saulo le manaba a gagwe ka moka).

Bjale ge go kgonthiśwa pesalema ye, go lemogwa gore ka gare ga yona go tšwelela setho se bohlokwa tumelong, e lego **pelo**. Pelo ya motho ke sebetša se segolo, gagolo ge e tswalanywa le Modimo. Dafita wa go ba le pelo ye a e filego Modimo, o hlamilwe pesalema ka molaetša wa go kgokaganywa le tumelo le lerato go Morena. Ge go balwa go ya pele pesalema ye ya Dafita ya 'Morena ke setšhabelo sa ka', go lemogwa kgonthe ya taba yeo. Tirišong ya seswantšho sa 'Morena ke setšhabelo sa ka', Dafita o ipona a bolokegile ka fase ga diphego tša Morena. Morena, bjalo ka setšhabelo, go yena ke kgopolo ye bohlokwa ka gobane o kwešiša bohlokwa bja polokego manabeng a gagwe. Taba yeo e hlohleletša mmadi go kwešiša ka fao Morena a ka se lahlego bana ba gagwe. Ke ka fao mmadi le yena a napilego a ikhwetša a šireletšegile bjalo ka Dafita ge fela a dumela go Morena ka pelo le moyo.

Pesalema ye ya 'Morena ke setšhabelo sa ka', bjalo ka dipesalema ka moka, e hlaloša go direla le go tumiša Morena. E hlohleletša mmadi go tumiša Modimo ka fao a lego ka gona le ka fao a mo dirago ka go loka. Go ka thwe pesalema ye e tšweletša bogolo bja Modimo wa rena ka go kgonthiśa bolo le boloki bja gagwe mabakeng a ditlailšo le ditlhokofalo.

Diteng le sererwa sa pesalema ya Dafita

Pesalema, le ge thulaganyo ya yona e nyakile go swana le ya seretotumišo, fela go na le phapano ka gobane bontši bja dipesalema bo tumiša Modimo thwi. Le ge go le bjalo, bogolo bja tatelano ya ditiragalo tša diteng tša pesalema bo kwana le tatelano ya ditiragalo tša diteng tša seretotumišo.

Ge go balwa ditiragalo tša diteng tša go lebane le sererwa sa 'Morena ke setšhabelo sa ka', go lemogwa gore di beakantšwe le go kgokaganywa ka sererwa sa go hlaloša lethabo (le manyami): 'Ke yena botšhabelo bja ka, le Mophološi wa ka, o mphološa dintweng' (manyaming). Ka tsela yeo pesalema ye e fetoga lentšu ka gare ga maikutlo a bophelo bja motho. Taba ye bjalo e dira gore motho a be le kgotsofalo ge a bala pesalema ye. Ke sona se pesalema ye e se dirago go kgokaganya mmadi le Mong wa gagwe: 'Mophološi wa ka, o mphološa dintweng'; ke go re Dafita o fetoga mogwera wa Modimo ka tumelo.

Thulaganyo le moko wa ditaba wa pesalema ya Dafita

Molaetša wo o tšweletšwago mo thulaganyong ya pesalema ye ya Dafita ke wa go tumiša le go reta Yogodimodimo,

Morena le Mophološi wa batho ka moka. Thulaganyo ya pesalema ye ya Dafita, 'Morena ke setšhabelo sa ka' e akaretša bobedi sefela le koša ka tsela ya go tumiša le go reta Modimo. Mokgwa wo wa go diriša koša le sefela ka nako e tee, o lebane le thekniki ya tirišo ya polelo ya semoya go tšwetša pele moko wa ditaba, e lego thuto ya go lebane le bohlokwa bja go tumiša Morena gore motho a kgone go tsena mmušong wa Modimo.

Godimo ga moo Dafita o gatelela go tuma le go tumiša Modimo ka lebaka la gore o tsebiša ka fao Modimo e lego setšhabelo sa gagwe mo bophelong bja gagwe, mohlala, '3 Ke Modimo wa ka le botšhabelo, bjo ke tšhabelago go bjona'.

Gape go lemogwa gore Dafita o rulagantše pesalema ye ka mošito le morethetho tše di tšwetšago pele lebelo le tempo: Ka 'Ke kotse ya ka, ebile ke montlhabanedi' le 'Ke bokhuto bja ka', go lemogwa phapano malebana le tempo/lebelo. Methalotheto ye mebedi yeo ga e lekane ka lebelo (botelele); ke go re ge go šetšwa tekatekano ya go bala, mothaladi wa pele o a nanya ge o balwa, mola wa bobedi o phakiša ge go bapetšwa botelele le bokopana bja yona.

Bjale go yo lekolwa ka fao Dafita a dirišago maina (a senyane) pesalemeng ye: Taba yeo o e diriša ka go tsopola maina a go tliša kgopolo ya: borena, bonatla, bogolo, tumo, setšhabelo, sebo, Mophološi, Modimo, botšhabelo, kotse, montlhabanedi, bokhutšo le dintweng. Ka moka mantšu/maina ao a lebane le go godiša tebanya ya gagwe yeo e lego molaetša go mmadi wa gagwe: Modimo ke Rabophelo wa mmakgonthe – Go tsenwa bokhutšong, legodimong, ka Kriste.

Go ka rungwa ka go re thulaganyo e lebane le peakanyo ya ditiragalo/ditaba tša diteng ge mongwadi a thoma go di diriša tebanyong ye e itšego ya gagwe, gomme tebanyo yeo e bitšwa moko wa ditaba/molaetša. Mohola wa moko wa ditaba ke (a) go tlemaganya ditiragalo/ditaba tša thulaganyo gore di be kgopana e tee, le (b) go swaraganya dithekniki tša thulaganyo gore di lebane. Ka go realo moko wa ditaba o bolela kokwane goba motheo wo bohlokwa wo o laolago go rulaganywa ga ditaba gore e be sengwalo. Ge mongwadi a ngwala sengwalo, o rato tšweletša se sengwe – se sengwe seo ke thuto yeo a ratago go e ruta mmadi: Morena ke setšhabelo sa batho ka moka (Mampuru 2015).

Mongwalelo le maikutlo a pesalema ya Dafita

Thulaganyo ya sengwalo sa pesalema e laolwa ke maikutlo le khuduego. Ke ka fao tlhalošo ya tlhologo ya khuduego e lego bothata go tšweletšwa nyanyeng. Ka nako ye nngwe go Bakriste, khuduego e hlakahlakanya maemo a maikutlo a bona (a lethabo le/goba manyami). Maikutlo a mangwe a lebane le semoya, bjalo ka mo pesalemeng ye ya Dafita ya 'Morena ke setšhabelo sa ka'. Le ge Dafita a sa bontšhe o ka re o hlakahlakane, fela o na le letšhogo le poifo go Saulo le manaba a gagwe ka moka, tšeo di ka bolelago tlhakatlhakano ya gagwe: 'Ke Modimo wa ka le botšhabelo, bjo ke tšhabelago go bjona'. Modimo o dirile gore batho ba itemogele maikutlo.

Le ge go le bjalo, Modimo ga a tshwenywe ke rena batho ge re mmefeletšwe. Ke Modimo wa pelotelele. Go na le tše dintšintši tše re di kgopelago go yena. Yena ga a fele pelo, o a re araba le ge re dira dibe: 'Ke kotse ya ka, ebile ke montlhabanedi'.

Dafita o diriša dipesalema go ithapelela dibeng tša gagwe gore Modimo a mo swarele go tšona: Temana ya 2 e re: 'Morena ke setšhabelo sa ka, Ke sebo sa ka le Mophološi wa ka'. Mopesalema o hlaloša semelo sa Modimo: 'Ke kotse ya ka, ebile ke montlhabanedi', le 'Ke bokhutšo bja ka'. Ka go realo Mopesalema yo o diriša moya/khuduego wa thapelo go ikgokaganya le Modimo Mong wa gagwe. Ka thapelo pesalema ye ya Dafita e fetola sello go ba lethabo. Ke go re ke sehlare sa go fodiša pelo ya motho le go šupetša motho tsela ya therešo. Pelo e thekga meoya ya batho ka go reta le go tumiša Morena: 'Morena ke setšhabelo sa ka, Ke sebo sa ka le Mophološi wa ka'.

Re ruma ka go re mongwalelo wa pesalema o laolwa ke tlhohleletšo ya mošito/moretheto ka thulaganyo ya theto go thuša gore babadi ba gopole le go gopodišiša ka ga Lentšu la Modimo go tlogela mola le ngwalwago le bilego le balwa lehono. Ka go realo mongwalelo wa pesalema ye ya 'Morena ke setšhabelo sa ka' ke wo mongwe wa ditsela tša go ikgetha tša mopesalema go tšweletša maikutlo a gagwe ka nepo ya go huetša mmadi wa gagwe gore le yena a hwetše tlhalošo yeo ya gagwe ka tsela ya maikutlo.

Tlhalošo ya kgopolo ya sefela sa 'A re godišeng Morena'

Lentšu la 'sefela' le tswalwa go tšwa polelong ya Segerike, e lego 'humnos', e lego, setlogong, koša ya go tumiša badimo goba bagale. Lehono Bakriste ba diriša kgopolo yeo go tumiša Kriste, go ya ka fao e hlalošwago ke Testamente ye Mpsha le dingwalo tše dingwe tša Sekriste.

Sefela ke koša ya sedumedi ya Bakriste go tumiša Kriste. Gomme kgoboketšo ya dikoša tša mohuta wo, e bitšwa difela. Gantši difela di opelwa ke sehlopha sa Bakriste go tumiša Kriste ka kerekeng. Ka nako di opelwa ke dikhwaere tša kereke ('theworshipinitiative.com/blogsinging+psalms+hymns-and-spiritual-songs').

Le go tlogela bogologolong sefela goba koša e be e le se sengwe sa ditsela tša go dirišwa go itlhaloša. Ka nako ga se gwa lekana go itlhaloša ka mantšu eupša ka sefela go uša motho pelo. Sefela ke sona se hlohleletšago boteng teng bja maikutlo. Go diriša sefela go itlhaloša ke tsela ya go uša pelo go fetola mokgwa wa bophelo.

Diteng le sererwa sa sefela sa 'A re godišeng Morena'

Ditiragalo tše pedi tša diteng tša sefela se (go lewa le go homotšwa) di tlemaganywa ke sererwa (e lego tumelo go Kriste) go bopa kgopolo ye moopedi (wa sefela) a ratago go opela ka yona. Sefela se lebane le go bolela thwi, le go reta le go opelela Morena, le go bontšha maatla a Gagwe. Difela di

rwele molaetša wa Modimo. Di re gopotša letago la Modimo le go thulana le maatla a sebe: 'Rena re ba polokego, Re homotšwa mo dillong'. Difela di theilwe ka ditemana tše di rilego tša go bopša ka methalotheto ya go rulaganya ka morumokwano. Ka go realo di na le khuetšo ya thulaganyo ya direto/difela tša Bodikela. Sefela sa 'A re godišeng Morena' se bopilwe ka morumokwano wa mafelelo wa **a a b**. Difela tša mohuta wo di bohlokwa mo ditirelong tša kereke. Ka tsela yeo go ka thwe sefela ke koša ya go tumiša le go reta Modimo ka kerekeng.

Re ka ruma ka go hlopha sefela bjalo ka koša ya go ba le molodi, ka gobane ke mohuta wa koša ya go swantšha le go tumiša le go reta Modimo. Sefela se ngwaletšwe go tumiša, go reta le go rapela Modimo. Ke ka fao go thwego sefela ke koša ya go reta le go tumiša bonatla bja Yogodimodimo.

Thulaganyo le moko wa ditaba wa sefela sa 'A re godišeng Morena'

Tema ya bobedi ya sefela se sa 'A re godišeng Morena' e bopilwe ka methaladi ya sereto ye e bitšwago methalotheto. Ka go realo, temanatheto e bopša ka methalotheto (methaladi ya sereto), mola methalotheto le yona e ka bopša ka dikarolometara (dikarolo tša metara). Ge go hlokomedišišwa kwano goba tshwano ya methalotheto ya sefela se sa 'A re godišeng Morena', go lemogwa e lebane le mahlakore a mabedi a magolo a thulaganyo ya sefela, e lego (a) morumokwano le (b) poeletšo (Mampuru 2015).

Ka go realo, mohuta wo wa morumokwano (morumokwano ke mohuta wo mongwe wa poeletšo) wa sefela se sa 'A re godišeng Morena' o lebane le ge ditumanoši goba ditumammogo tša mafelelo a dikarolometara goba methalotheto di kwana: **a a b**. Mohuta wo wa morumokwano o tlwaelegile kudu, ebile o šomišwa ke bontši bja bareti ba lehono mo polelong ya Sepedi. Morumokwano wo wa mafelelo (wa sefela se) o kopanya le go kwantšha methalotheto ye e latelanago go bopa temanatheto/temana ya sefela se.

Moopedi o diriša maina (a a selego) go tliša taba yeo ya go reta ka molodi wa kopelo, go tumiša bonatla, bogolo le go tuma ga Modimo, bjalo ka lehu, dibe, tahlego, tshenyego, polokego le dilo.

Bjale ge, ka go nepiša sefela se sa 'A re godišeng Morena', go hlokomelwa gore se re ruta gore re se lebane matshwenyego a rena batho; goba matshwenyego ao a laole maphelo a rena batho. Sefela se se re ruta gape gore Modimo o tlo phethagatša dikholofedišo tša rena, ka gobane o rometše Morwa wa gagwe, Kriste Jesu, bjalo ka Mesia go tla lefaseng la mathata, mahlomola le meleko. Gape ka sefela se, Modimo o tšweletša bogolo bja Gagwe, o bile o bonagatša bobotege go rena bana ba Gagwe; godimo ga moo a be a re gopotša le go tliša phethego ya Lentšu la Gagwe gore re dule re tiile tumelong. Ka tsela yeo re swanetše go Mo dumela le go Mo rata ka pelo le moya.

Re ruma ka go re sefela se theilwe godimo ga sebopego se bonolo sa metara, fao mongwalelo wa gona o tšweletšwago ka tsela ya maikutlo/khuduego, ka nepo ya go tswalanya le go bothanya phuthego mmogo ka mokgwa wa go opelela le go tumiša Modimo. Ke ka tsela yeo go bolelwago gore sefela se dirišwa ke Bakriste go direla, go tumiša le go rapela Modimo. Godimo ga moo, ka tlhagišo ya molaetša wa sefela, go lemogwa gore se nepiša poledišano thwi le Modimo.

Mongwalelo (le maikutlo) wa sefela sa 'A re godišeng Morena'

Ge go lekodišišwa mongwalelo, go hlokomelwa thulaganyo ya tirišo ya tempo sefeleng se sa 'A re godišeng Morena'. Tempo yeo e nyalelane le mošito, le ge e le gore yona e swaragane le nako. Ka fao ge go bolelwa ka tempo go lebišwa go dipharologantšho tša lebelo goba yona tempo ka boyona, go swana le botelele le bokopana bja lefoko goba mothalotheho. Ka go realo tempo e laolwa ke botelele bja lefoko goba mothalotheho, yeo e lebanego le maikutlo a moopedi le go baopedi. Gantši ge sefela se bopilwe ka methaladi ye mekopana se gatelela moopelo wa go nyanya (tempo ya go nanya), go gatelela bohlokwa bjo bo rilego go swana le difela tša manyami (e lego go tlaišwa le go hlokošetšwa ga Kriste). Ka lehlakoreng le lengwe gantši difela tša methaladi ye metelele di tšweletša maikutlo a lethabo, ka gore di opelelwa godimo (ka go phakiša) go swana le sefela se sa 'A re godišeng Morena'.

Go ka akaretšwa ka go re mongwalelo o kgatha tema ye bohlokwa bongwading le bobading ka gore o gweranya mongwadi le mmadi ka tsela ya polelo ye e bonagatšago maikutlo a mmadi. Ke go re mongwadi o leka go rotoša maemo a khuduego gore a tšwelele ka magetla nyanyeng. Ke ka fao go thwego sengwalo se bjalo ka seipone se batho ba iponago ka sona. Taba yeo e bolela fela gore ge motho a thabile, le mmadi o tlo thaba; ge mongwadi a nyamile, le mmadi o tlo nyama; gomme moya woo o tšweletšwa ka tsela ya polelo ya maikutlo, ka sefela, ka mokgwa wa go rapela. Ka tsela yeo khuduego e na le mohola polelong ka gobane e tswalanya moopedi le mmadi (Mampuru 2015).

Ka fao ge, go ya ka dipolelo tša ka godimo, go lemogwa kwano le phapano magareng ga seretotumišo sa go tumiša, sefela sa tumišo le pesalema ya theto le tumišo, tšeo di tšweletšago bohlokwa bja thulaganyo ya dingwalo tša mohuta wo, e lego seretotumišo (sa Sepedi) 'Sejamohlana', pesalema ya Dafita 'Morena ke setšhabelo sa ka' (*Bibele* 'Taba ye botse' 2000) le sefela, 'A re godišeng Morena' (*Difela tša Kereke* 1960).

Thumo: Phapano goba tshwano/kwano ya seretotumišo, pesalema le sefela

Bjale tswalano ya kwano le phapano mo go seretotumišo sa 'Sejamohlana', pesalema ya 'Morena ke setšhabelo sa

ka' le 'A re godišeng Morena' e lemogilwe ka go bapetša matlalo a mararo a sengwalo, e lego diteng, thulaganyo le mongwalelo.

Ge go hlokomelwa ditiragalo tša diteng/histori tša 'Sejamohlana' go lemogilwe gore moretatumišo o di tsopotše go tšwa mothopong woo e sego wa gagwe. Ke go re ge a ngwala ditiragalo tšeo o hweditše di le gona – ga di tšwe ka hlogong goba kgopolong ya gagwe. Go realo go ra gore ditiragalo tša seretotumišo se ke tša setšo/bogologolo, tšeo bjale e lego sengwalo se se tšweleditšwego pele se ngwalwa goba se retwa. Ditiragalo tšeo ke tša setšhaba, e sego tša motho yo a rilego – bangwadi ba tšona ke setšhaba ka bosona. Ke ka fao go thwego direto tša mohuta wo tša setšo di lebane le ditiragalo tša bogologolo. Ditiragalo tše tša setšo mo go seretotumišo sa 'Sejamohlana' di lebane thwi le direto tša lebollo; ke ka fao moreti a fogo thoma sereto se ka go re: 'Kgomo a tsha! E gangwa ke mang?'. A ke matseno a diretotumišo tša bogologolo tša lebollo.

Ge ditiragalo tša diteng di bapetšwa le tša pesalema ya 'Morena ke setšhabelo sa ka' le mo go sefela sa 'A re godišeng Morena', ga go lemogwe phapano. Go na le kwano ka gobane bobedi mopesalema le moopedi le bona, go swana le moretatumišo, ba tsopotše ditiragalo tša diteng go tšwa mothopong wa go swana le wa moretatumišo. Ke go re le bona ditlhamo tša bona ga di tšwe ka dihlogong tša bona – ditiragalo tšeo ke tša setšhaba.

Ge go elwa hloko peakanyo ya direrwa tša bangwadi ba: moretatumišo, mopesalema le moopedi, go lemogilwe phapano. Moretatumišo o reta sererwa sa go tumiša kgoši, mogale, phoofolo goba selo, bjalo bjalo ka tsela ya setšo. Ka lehlakoreng la mopesalema le moopedi gona go lemogilwe bona direrwa tša bona di lebane le go tumiša, go direla, go rapela le go godiša Morena (Modimo), e sego kgoši, mokgoma, ngaka selo goba bjalo. Ka go realo mopesalema le moopedi ba kwana ka peakanyo ya direrwa tša bona, mola moretatumišo a fapana le bona.

Go tšwela pele, ge go hlokomedišišwa thulaganyo ya ditiragalo tša seretotumišo, pesalema le sefela, go lemogilwe gore thuto ya moretatumišo e theilwe godimo ga tlhompho go kgoši le/goba badimo. Eupša ge go hlokometšwe direrwa tša mopesalema le moopedi wa sefela, go tšwelela kwano ya go rapela le go tumiša Kriste bjalo ka Mesia. Go realo go bolelwa gore moretatumišo o fapana le mopesalema le moopedi (wa difela) mabapi le melaetša ya bona.

Ka lehlakoreng la mongwalelo go etšwe hloko kgopolo ya khuduego goba maikutlo a moretatumišo gore e bonagatšwe ka go tumiša le go godiša, ga ešita le go leboga le go anega mediro ya motho le ge e le phoofolo goba selo ka go nepiša maikutlo/khuduego a seretwa gore a tle a bonagale gabotse. Kgopolokgolo ya go tliša phapano e theilwe godimo ga go

leboga le go anega mediro ya motho le badimo, e sego Modimo ka go mo hlomphele le go mo tšhaba ka go dira diloba mabitleng. Mopesalema le moopedi (wa sefela) bona ba gatelela go tumiša Modimo, e sego batho le badimo ka go mo direla dithapelo le gee ka ba dihlabele/diloba ka ditempeleng.

Ditebogo tša go leboga

Dikgahlego tšeo di phadišanago

Mongwadi o tsebagatša gore ga ba na kamano (ditswalano) tša ditšhelete goba tša motho ka noši tšeo di ka bago di ba tutueditše ka mo go sa swanelago ge ba ngwala sengwalwa se.

Meneelo ya mongwadi

Ke tsebagatša gore ke nna ke nnoši mongwadi wa sengwalwa se sa nyakišišo.

Go naganelwa ga boitshwaro

Sehlogo se ga se na dinyakišišo le ge e le dife tšeo di akaretšago batšwasehlabele ba batho tšeo di dirilwego ke le ge e le ofe wa bangwadi.

Tshedimošo ya thušo ya ditšhelete

Nyakišišo ye ga se ya hwetša thušo ye e itšego go tšwa go setheo sefe goba sefe sa ditšhelete ka mafapheng a setšhaba, a kgwebo, goba ao a sa dirego poelo.

Go hwetšagala ga datha

Go abelana ka datha ga go šome go sengwalwa se ka ge go se na datha ye mpsha yeo e hlotšwego goba yeo e sekasekilwego mo nyakišišong ye.

Tlhagišo ya go itokolla

Dipono le dikgopolo tšeo di tšweleditšwego mo sengwalong se ke tša mongwadi (bangwadi) gomme ke setšweletšwa sa nyakišišo ya profešenale. Ga se gore e bontšha pholisi ya semmušo goba maemo a setheo sefe goba sefe seo se dirišanago le yona, moabi wa ditšhelete, setheo goba sa mogatiši. Mongwadi (bangwadi) ba na le maikarabelo a dipelo tša sengwalwa se, dikhwetšo le diteng.

Ditšhupetšo

Finnegan, R., 1970, *Oral literature in Africa*, Oxford University, Clarendon, TX.

Gerhardt, P., 1958, *Difela tša kereke*, p. 210, Berlin Mission, Northern Sotho Book Depot, Berlin.

Groenewald, P.S., 1993, *Thutadingwalo ya Sesotho sa Leboa 1*, Via Afrika, Pretoria.

Maduane, L.H., 1996, *Manthaladi*, Mogopo Publishers, Arcadia.

Mampuru, D.M., 2015, *Kgolo le Tlhopho ya Theta ya Sepedi*, Yunibesithi ya Pretoria, Pretoria.

Marggraff, M.M., 1994, *The Moral Story in Zulu (1930–1955)*, Master's dissertation, University of Pretoria.

Mutswairo, S.M., 1980, *Oral literature in Zimbabwe*, Oxford University Press, London.

Olson, G., 2011, *Current trends in narratology*, Berlin, De Gruyter.

Serudu, S.M. 1990, *Dipheko tša bagologolo*, De Jager-Haum, Pretoria.

Strachan, A., 1988, 'Uthingo Lwenkosazana' van D.B.Z. Ntuli: *n Narratologies Ondersoek*, DLitt Thesis, University of Pretoria.

Van Warmelo, N.J., 1937, 'Praises of animals in Northern Sotho', *Bantu Studies* 2(3), 189–213. <https://doi.org/10.1080/02561751.1938.9676077>